

Sykdomsbyrde måler hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning i løpet av et bestemt år som følge av for tidlig død eller redusert helse. Det samlede målet på sykdomsbyrde (DALY) beregnes som summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD).

Hvordan beregnes sykdomsbyrde?

Tapte leveår (YLL, Years of Life Lost): Mål på dødelighet. Beregnes ved å telle opp antall dødsfall et bestemt år og summere den forventede gjenstående levetiden som gikk tapt. Den gjenstående levetiden er basert på en global referanse for forventet levealder.

År levd med helsetap (YLD, Years Lived with Disability): Mål på helsetap. Beregnes ved å multiplisere forekomsten av sykdommen et bestemt år med alvorlighetsgrad. En sykdom gir mange år med helsetap i befolkningen dersom den er hyppig forekommende, langvarig eller alvorlig, eller en kombinasjon av disse.

Helsetapsjusterte leveår (DALY, Disability-Adjusted Life Years): Samlet mål på sykdomsbyrde. Summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD). Viser hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning på grunn av tidlig død eller redusert helse.

Alle rater er aldersstandardiserte per 100 000 innbyggere til GBDs standardbefolkning. Sammenligninger mellom fylket og landet er basert på disse aldersstandardiserte ratene, og signifikans vurderes ut fra 95 % usikkerhetsintervall.

Kilde: Global Burden of Disease (GBD 2023).

Tapte leveår

Ifølge GBD døde det i 2023 5 121 mennesker i Vestland, som tilsvarte 84 003 tapte leveår. Vestland hadde den femte laveste aldersstandardiserte YLL-raten blant de 11 fylkene, 3,6% lavere enn landsgjennomsnittet. Kreft var den største enkeltårsaken (33,9% av alle YLLs), etterfulgt av hjerte- og karsykdom (19%) og nevrologiske sykdommer (8,5%) (figur 1). Blant de ti største årsakene var YLL-raten i Vestland ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Ikke-dødelige helsetap

I 2023 var den aldersstandardiserte YLD-raten i Vestland 11 268 per 100 000, tilsvarende landsgjennomsnittet (11 266). Psykiske lidelser (22,2%), muskel- og skjelettsykdommer (17,4%) samt utilsiktede skader (12,3%) var blant de største bidragene (figur 1). For de ti største årsakene var YLD-raten i Vestland ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Helsetapsjusterte leveår

I 2023 var den aldersstandardiserte DALY-raten i Vestland 19 337 per 100 000, den nest laveste blant de 11 fylkene. Kreft (15,2%), psykiske lidelser (12,9%), muskel- og skjelettsykdommer (10,3%), var de viktigste bidragene, førstnevnte hovedsakelig gjennom YLL. Årsaker som i større grad påvirker YLD, som psykiske lidelser og muskel- og skjelettsykdommer, bidro også vesentlig (figur 1). Blant de ti største årsakene var DALY-raten i Vestland ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1). Fordelingen av samlet sykdomsbyrde over alle aldre (ikke aldersstandardisert) vises i figur 2.

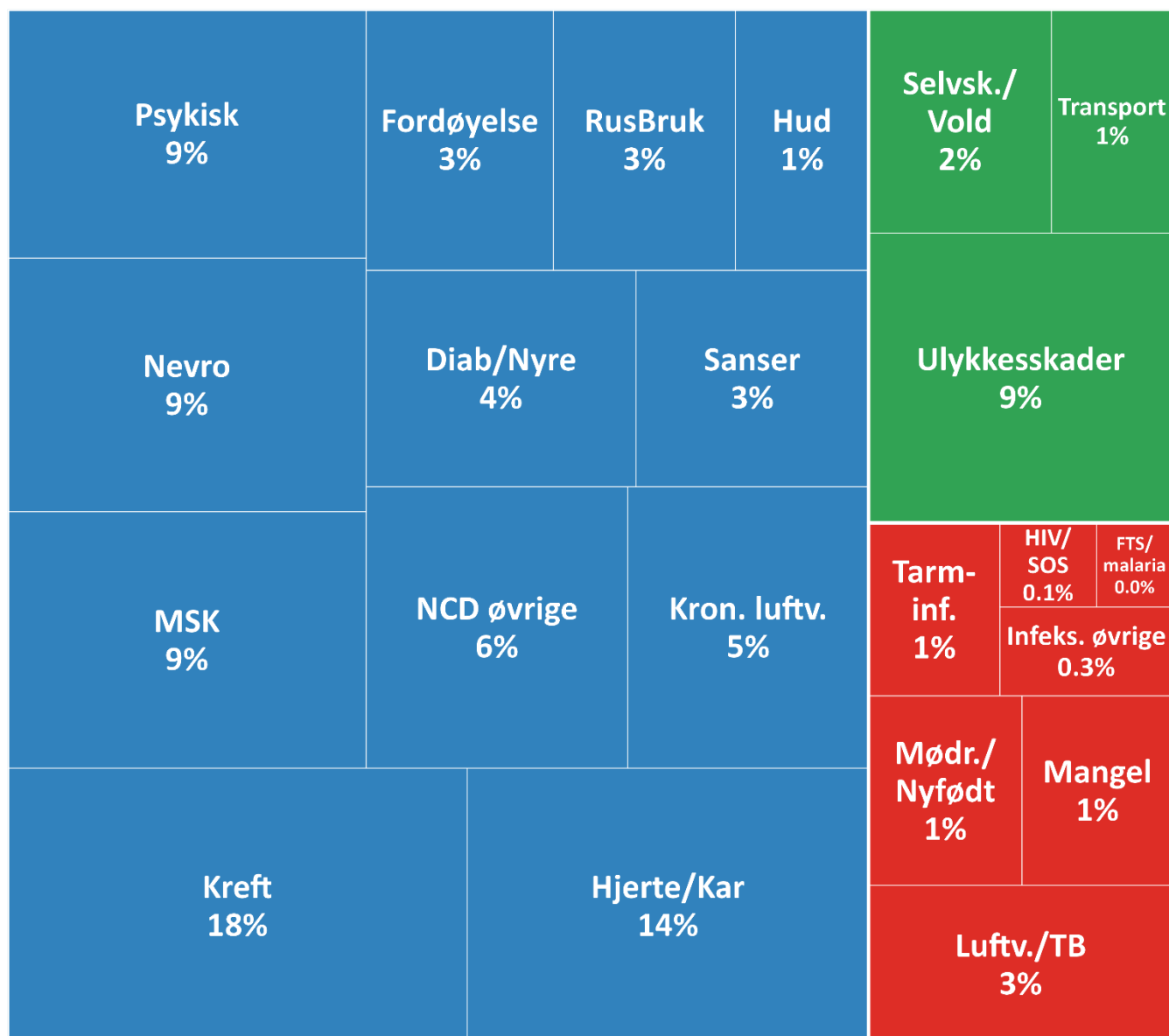
Risikofaktorene for DALY

De tre største risikofaktorene i Vestland var tobakk, høyt blodtrykk og høy kroppsmasseindeks (BMI) (figur 1). Blant de ti største risikofaktorene for DALY i Vestland var det ingen statistisk signifikant forskjell fra landet som helhet (figur 1). Tobakk forklarte om lag 6%, høyt blodtrykk 5% og høy BMI 5% av de totale DALY. Alle tre påvirker både YLL og YLD, med størst effekt på YLL.

Det har vært en betydelig nedgang i sykdomsbyrden fra tobakk, høyt blodtrykk, høyt kolesterol og kosthold. Samtidig øker sykdomsbyrden fra høy BMI, høyt blodsukker, alkoholbruk og lav beinmineraltetthet. Samlet tyder dette på at sykdomsbyrden i økende grad knyttes til kroniske og livsstilsrelaterte helseutfordringer som gir redusert helse over tid, snarere enn faktorer som i større grad påvirker dødelighet.

Type	Årsak	Antall per 100 000 innbyggere		Sykdomsbyrdebarometer
		Vestland	Norge	
Tapte leveår (YLL)	Kreft	2593 [2430, 2715]	2539 [2400, 2640]	
	Hjerte- og karsykdom	1456 [1277, 1572]	1440 [1280, 1536]	
	Nevrologiske sykdommer	648 [414, 1099]	649 [416, 1112]	
	Selvskade og vold	445 [398, 494]	476 [434, 523]	
	Kroniske luftveissykdommer	420 [371, 469]	478 [431, 530]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	399 [359, 460]	418 [374, 485]	
	Utsiktede skader	349 [316, 380]	360 [326, 389]	
	Rusbrukslidelser	270 [221, 324]	265 [233, 303]	
	Infeksjoner i luftveiene og tuberkulose	232 [201, 261]	239 [208, 267]	
	Fordøyelsessykdommer	229 [203, 254]	253 [226, 281]	
År levd med helsetap (YLD)	Psykiske lidelser	2357 [1684, 3058]	2452 [1767, 3181]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1846 [1357, 2506]	1858 [1358, 2531]	
	Utsiktede skader	1311 [918, 1820]	1289 [903, 1778]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	988 [682, 1370]	1028 [715, 1424]	
	Nevrologiske sykdommer	951 [671, 1286]	955 [683, 1276]	
	Kroniske luftveissykdommer	442 [307, 611]	487 [342, 643]	
	Diabetes og nyresykdommer	408 [289, 555]	397 [283, 537]	
	Hjerte- og karsykdom	398 [292, 539]	400 [293, 537]	
	Rusbrukslidelser	360 [254, 468]	386 [274, 496]	
	Sykdommer i hud og underhud	334 [225, 481]	334 [225, 480]	
Sykdomsbyrde (DALY)	Kreft	2772 [2588, 2916]	2710 [2554, 2835]	
	Psykiske lidelser	2358 [1684, 3059]	2452 [1768, 3182]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1873 [1386, 2535]	1888 [1390, 2560]	
	Hjerte- og karsykdom	1855 [1648, 2033]	1840 [1646, 2006]	
	Utsiktede skader	1660 [1274, 2168]	1649 [1267, 2135]	
	Nevrologiske sykdommer	1599 [1179, 2171]	1604 [1199, 2159]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1387 [1098, 1743]	1446 [1145, 1816]	
	Kroniske luftveissykdommer	863 [720, 1037]	964 [819, 1146]	
	Rusbrukslidelser	630 [509, 748]	651 [531, 767]	
	Diabetes og nyresykdommer	603 [481, 753]	614 [494, 756]	
Risikofaktorer (DALY)	Tobakk	1048 [755, 1369]	1086 [820, 1419]	
	Høy kroppsmasseindeks (BMI)	910 [354, 1465]	949 [364, 1525]	
	Høyt blodtrykk	909 [655, 1112]	901 [640, 1114]	
	Kostholdsfaktorer	865 [443, 1208]	837 [434, 1179]	
	Høyt blodsukker	859 [692, 1076]	885 [709, 1119]	
	Yrkesfaktorer	635 [344, 980]	631 [347, 967]	
	Bruk av illegale rusmidler	519 [426, 626]	488 [411, 576]	
	Overgrep og mishandling i barndom	496 [238, 825]	516 [263, 845]	
	Høyt kolesterol	431 [289, 589]	415 [277, 576]	
	Høy alkoholbruk	418 [326, 527]	478 [374, 592]	

Figur 1. Sykdomsbyrdebarometer. Rater per 100 000 innbyggere, aldersstandardisert (GBD 2023). Grå linje: variasjon mellom laveste og høyeste fylkesverdi. Rød vertikal linje: landsgjennomsnitt. Sirkel: Vestland. Fargekode – rød: signifikant høyere enn landet; grønn: signifikant lavere; gul: ikke signifikant forskjell. For risikofaktorer vises DALY-forklart rate. Signifikans etter GBD-metode (95 % usikkerhetsintervall).

Figur 2. Figuren viser andel av samlet sykdomsbyrde (DALY) i Vestland fylke tilskrevet 22 sykdomsgrupper (begge kjønn og alle aldre). Sykdomsbyrde omfatter både tapte leveår på grunn av tidlig død og år levd med redusert helse. Hver rute representerer en sykdomsgruppe, og størrelsen på rutene viser hvor stor del av den totale sykdomsbyrden de står for. Forkortelser: Hjerte/Kar = hjerte- og karsykdom, Kron. Luftv. = kroniske luftveissykdommer, Diab/Nyre = diabetes og nyresykdommer, MSK = muskel- og skjelettsykdommer, Nevro = nevrologiske sykdommer, RusBruk = rusbrukslidelser, Kreft = kreft (alle typer), Sanser = sykdommer i sanseorgan, Hud = hud- og underhudssykdommer, Fordøyelse = fordøyelsessykdommer, Psykisk = psykiske lidelser, NCD øvrige = andre ikke-smittsomme sykdommer, Tarm-inf. = tarminfeksjoner, Infeks. øvrige = andre infeksjonssykdommer, Luftv.TB = infeksjoner i luftveiene og tuberkulose, Mødr./Nyfødt = mødre- og nyfødtsykdommer, FTS/malaria = forsømte tropiske sykdommer og malaria, HIV/SOS = HIV og seksuelt overførbare sykdommer, Mangel = underernæring, feilernæring og mangelsykdommer, Ulykkesskader = utilsiktede skader, Transport = transportsykdommer, Selvsk./Vold = selvskade og vold.